

กระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจ
ตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

**Development Process of Border Patrol Police
School Administration Based on Buddhist
Education Administration**

พระครูธีรรัตนการ (สุชาติ จิตตปโย/เพชรพราว)

PhrakhruDhaññarattanakon (Sujat Cittapanño/Bedbrav)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 2) เพื่อศึกษาหลักการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา และ 3) เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ คือ การแจกแบบสอบถามครูในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 297 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 23 คน และการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีระดับความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ระดับมาก ได้แก่ การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การบริหารกิจการนักเรียน การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา และการบริหารงานวิชาการ

2. หลักการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ประกอบด้วย 1) การบริหารการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ (1) การบริหารงานวิชาการ (2) การบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา (3) การบริหารงานงบประมาณ (4) การบริหารงานกิจการนักเรียน (5) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ 2) การบูรณาการหลักธรรม

3 ประการ ได้แก่ 1) หลักสัปปุริสธรรม 7 เพราะเป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมการบริหารโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนครบทั้ง 5 ด้าน 2) หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี เพื่อความสำเร็จ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า และ 3) หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักสำคัญของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพราะปัญหาที่ประสบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของงบประมาณ ที่มีจำนวนจำกัด เหตุนั้น ในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงต้องน้อมนำ หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักสำคัญในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

3. กระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 คือ 1) หลักการ 2) แนวคิด และ 3) บริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน องค์ประกอบที่ 2 คือ การบริหารการศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานบุคคลทางการศึกษา 3) การบริหารงานงบประมาณ 4) การบริหารงานกิจการนักเรียน และ 5) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน และองค์ประกอบที่ 3 การบูรณาการตามหลักพุทธบริหารการศึกษา เป็นการนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการในการบริหารการศึกษา 3 ประการ คือ หลักธรรมาภิบาล หลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อมาบูรณาการในการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

คำสำคัญ : การพัฒนา โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พุทธบริหารการศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. to study status of target education administration of the Border Patrol Police schools, 2. to study Buddhist education administration principles, and 3. to develop the development process of Border Patrol Police school administration based on Buddhist education administration. The quantitative data were collected through questionnaire from 297 teachers in border patrol police schools and then analyzed by mean, percentage and standard deviation. The qualitative data were collected from documents, in-depth interview with 23 key-informants and focus group discussion with 7 key-informants and then analyzed by content analysis.

The results of the study found that:

1. The status of target education administration of the Border Patrol Police schools in community relation, student affairs, budget, personnel and academic was at a high level overall.

2. The Buddhist education administration principles for education administration of the Border Patrol Police schools consisted of; 1) academic, 2) educational personnel, 3) Budget, 4) student affairs, and 5) school and community relation. The Buddhist principles to be integrated in school administration were 1) Sappurisdhamma, 2) Good governance, and 3) Sufficiency Economy principles.

3. The development process of Border Patrol Police school administration based on Buddhist education administration were composed of 3 main components: Component 1 consisted of principle, concept and context of the schools, Component 2 consisted of administrations in academic, human resource, budget, student affairs and school and community relation, and Component 3 consisted of Buddhaddhamma principles; Good governance, sufficiency economy and Sappurisdhamma

Keywords: Development, Border Patrol Police School, Buddhist Education Administration

1. บทนำ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะทรงช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทรงริเริ่มงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารขึ้นในปี 2523 โดยทรงทดลองทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 3 โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และประจวบคีรีขันธ์ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดสารอาหาร พัฒนาภาวะโภชนาการและสุขภาพของเด็กที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารรวมทั้งความเป็นอยู่ของเด็กให้ดีขึ้น โดยให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งหลังจากทรงทดลองทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันแล้ว จึงมีพระราชดำริในการดำเนินงานโครงการอื่น ๆ ตามมา อาทิ โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ฯ โครงการฝึกอาชีพ โครงการส่งเสริมสหกรณ์ โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ด้วยทรงมุ่งเน้นที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนดีขึ้น ทั้งสุขภาพอนามัย การศึกษา อาชีพ และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2553 : 1)

การพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพระราชดำริ เป็นวิธีการที่จะเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนอย่างสมดุลกันทั้งด้านพุทธิศึกษา ซึ่งเป็นความรอบรู้วิชาการที่จำเป็น สำหรับการดำรงชีวิตและการศึกษาเรียนรู้ขั้นสูงต่อไป ด้านจริยศึกษา คือการมีศีลธรรมจรรยาที่ดี มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม ด้านหัตถศึกษา ซึ่งเป็นความรู้และทักษะในการทำงานมีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีต่องานและเห็นคุณค่าของการทำงาน และด้านพลศึกษา คือการมีสุขภาพแข็งแรงการกินอาหารที่ถูกต้องและการออกกำลังกายให้เหมาะสมรวมทั้งความสะอาดและสุขภาพ ভাল นอกจากนี้ ทรงยึดหลักการอนุรักษ์วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั่งเดิมของท้องถิ่น โดยการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนศึกษาภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2553 : 1)

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ร.ร.ตชด.) เป็นโรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ตามแนวชายแดนทุรกันดารห่างไกลการคมนาคม ตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้น

มาโรงเรียนได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้แก่โรงเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้ารับการศึกษานใน ร.ร.ตชด. ตลอดจนในชุมชนโดยรอบได้รับการพัฒนาดนเองอย่างสมดุกัน ทั้งการมีภาวะโภชนาการและสุขภาพดี มีความรู้ทางวิชาการ การงานอาชีพ และมีจิตสานึก ต่อส่วนรวม เป็นคนมีคุณภาพของชุมชนและสังคมต่อไป ในปีการศึกษา 2557 มี ร.ร.ตชด. ทั้งหมด 196 โรงเรียน ประกอบด้วย ร.ร.ตชด.ที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา 161 โรง ศูนย์การเรียน ร.ร.ตชด. (จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา) 31 แห่ง ร.ร.ตชด.ขยายโอกาส 2 โรง และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาอีก 2 โรง ได้ดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ระยะที่ 4 (พ.ศ.2550 - 2559) ตามวัตถุประสงค์ 6 ข้อ คือ วัตถุประสงค์ที่ 1 ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัย ของเด็กและเยาวชนเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา วัตถุประสงค์ที่ 2 ส่งเสริมและสนับสนุน การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน วัตถุประสงค์ที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพของเด็ก และเยาวชนในการเรียนรู้ทางวิชาการ วัตถุประสงค์ที่ 4 เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ทางการอาชีพ วัตถุประสงค์ที่ 5 ปลุกฝังจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวัตถุประสงค์ที่ 6 เสริมสร้างศักยภาพ ของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงาน โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, 2553 : 1)

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีปัญหาแตกต่างจากโรงเรียนประจำบาลทั่วไป เช่น ตั้งอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลการคมนาคม อยู่ในถิ่นทุรกันดาร เด็กไม่พูดภาษาไทย บางโรงเรียน มีเด็กหลายเผ่า ฉะนั้นการที่จะใช้หลักสูตร แบบเรียนหรือวิธีการสอนธรรมดาสามัญแก่ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงไม่เหมาะสม ส่วนครูผู้สอนคือตำรวจชายแดนนั้น มีความรู้ ความชำนาญในอาชีพตำรวจ เมื่อต้องมาทำหน้าที่ครูอีกอย่างหนึ่ง จึงเป็นการสมควรที่จะรู้เรื่อง การศึกษาบ้าง นอกจากนั้นการดำเนินงานจัดโรงเรียนตำรวจชายแดน เป็นงานที่จะต้องร่วมมือ กันโดยใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่ศึกษาธิการและตำรวจ ที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กรมตำรวจ กรมวิชาการ และกรมสามัญศึกษา

เนื่องจากตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งออกไปปฏิบัติหน้าที่ตามป่าเขาและท้องถิ่นไกล คมนาคมตามชายแดน ได้สำรวจพบว่าเด็กๆ ในท้องที่เหล่านั้นยังไม่ได้การศึกษาเพราะยังมี อุปสรรคสำคัญ ที่ทำให้ไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนขึ้นได้ โดยเฉพาะในเรื่องยังไม่มีครูที่จะเข้าไป อยู่ประจำ ตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้จัดตั้งโรงเรียนส่งสอนอบรมเด็กเหล่านั้นขึ้นด้วยความ

เห็นชอบและความร่วมมือของกระทรวงศึกษาธิการ เรียกว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีตำรวจชายแดนเป็นครูผู้สอนเมื่อโรงเรียนแห่งใดอยู่ในสภาพที่จังหวัดจะรับโอนมาได้แล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็ดำเนินการรับจัดตั้งเป็นโรงเรียนประชาบาล

ในการบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน อันเป็นการบริหารที่มีแนวทางมาจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งทรงก่อตั้ง แต่ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมผัสถึงสถานที่ของโรงเรียนตำรวจชายแดน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเรียกกันว่า โรงเรียนตำรวจชายแดนหรือ ตชด. จะตั้งอยู่ขอบชายแดนของประเทศหรืออยู่ตามเขา ตามป่า อยู่ในถิ่นทุรกันดาร บางโรงเรียนเข้าถึงยากมาก ตามที่ผู้วิจัยได้มีประสบการณ์เดินทางไปเยี่ยมและนำสิ่งของ ข้าวสาร อาหารแห้งไปมอบให้จะสอบถามถึงปัญหาที่ประสบ และ แนวทางที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแนะนำ จะได้รับคำตอบจากทาง ตำรวจชายแดนว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงห่วงเรื่องอาหารการกิน สุขภาพอนามัย การศึกษา การเกษตร เน้นในด้านการพัฒนาการศึกษามากขึ้น ด้วยมีพระราชดำริว่า “... การศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ตลอดจนความประพฤติและคุณงามความดีของบุคคล ให้บุคคลดำรงตนอยู่ในสังคมและในโลกได้อย่างมั่นคงและมีความสงบร่วมเย็นได้ แม้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วเพียงใดก็ตาม ...” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นความสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชน ทรงห่วงใยในความด้อยโอกาสทางการศึกษาของราษฎรทุกหมู่เหล่า ทั้งชนกลุ่มน้อย และประชาชนคนเมือง ทุกคนควรมีโอกาสได้รับการศึกษา ได้รับการบริการจากภาครัฐโดยเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชน ดังที่ได้มีพระราชดำรัสในงานเสวนาทางวิชาการด้านอาหารและโภชนาการ ณ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ. ศ. 2548 ความตอนหนึ่งดังนี้ “... ให้คนทุกคนรู้ว่าตัวเองมีสิทธิที่จะรับสิ่งดีๆ ในชีวิต ไม่ใช่คนอื่นจะเอาอะไรมาให้ก็ได้ หรือว่าผู้ที่มิหน้าที่ดูแลบ้านเมือง หรือดูแลชุมชนต่างๆ ก็ต้องรู้ว่าคนอื่นเขาก็มีสิทธิเหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น คนด้อยโอกาส หรือบุคคลชายขอบ ที่เรียกกันตอนนี้ว่าคนที่อยู่ในภาวะวิกฤติ ก็ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือได้รับการดูแลถ้าพูดถึงเรื่องสิทธิ เราก็จะพูดถึงในแง่ว่าคนเรามีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ มีสิทธิที่จะอยู่อย่างดี ควรจะได้รับการศึกษา การศึกษานี้เพื่ออะไร เพื่อให้สามารถที่จะพึ่งตัวเองและดำเนินชีวิตไปได้อย่างสุขสบายจะได้เอาความรู้นั้นไปช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นหรือชุมชนได้อีก”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานแนวพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินงาน โดยการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความรู้ความชำนาญ จัดทำเป็นโครงการต่าง ๆ ที่นำแนวพระราชดำริไปสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งมีหลักการสำคัญในสองแนวทาง คือ แนวทางการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนทุกข์ยากเฉพาะหน้า ที่ราษฎรกำลังประสบอยู่ หรือแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ที่มุ่งเสริมสร้างขีดความสามารถให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาจนสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ ได้พระราชทานข้อคิดในการดำเนินงานแก่นักพัฒนาดังที่ได้มีพระราชดำรัสในงานเสวนาทางวิชาการดังกล่าวความตอนหนึ่งว่า “... จริตต์ศรีของมนุษย์เป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิบัติงานเรื่องการพัฒนา ถ้าเราจะเรียกตัวเองเป็นนักพัฒนา หรือว่าจะเป็นการพัฒนาด้านอาหารโภชนาการหรือด้านอื่นๆ เรื่องศักดิ์ศรีของมนุษย์น่าจะเป็นไปได้ที่เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิ ประการแรก คือ ให้คนที่เราจะพัฒนาได้กระทำด้วยตัวเอง และอยากเอง ทำเอง ก็เป็นศักดิ์ศรีของเขา ไม่ใช่ว่าจะต้องเป็นฝ่ายรับอยู่ร่ำไป ถ้าเราไปทำให้ถูกในจุดนี้ได้ ก็เป็นเรื่องการส่งเสริมศักดิ์ศรีของมนุษย์ ประการที่สอง ต้องคิดว่าเวลาไปพัฒนา ไม่ใช่เราเป็นคนที่สูงเด่นกว่าเขา หรือเป็นคนที่ดีกว่าเขา อุตส่าห์ก้มตัวลงไปทำงานกับเขา ถ้าคิดอย่างนั้นก็อย่าไป คือเราไปทำแล้วเห็นคนอื่นใครๆ ต่ำกว่าหมด ทุกคนต่ำกว่าหมด ทุกคนโง่กว่าหมด อย่างนั้นก็คบกันไม่ได้ ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของมนุษย์ จะไปทำงานกับใครก็ต้องช่วยกัน เดียวนี้เขาไม่เรียกว่าไปพัฒนาไปช่วย เขาเรียกว่าความร่วมมือกันทั้งนั้น ...”

ในการบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนั้นมีหลายปัจจัยในการบริหารจะเป็นกระบวนการหรือรูปแบบการบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน แต่ปัญหาการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนย่อมมีปัญหาในการบริหารจะเป็นในด้านบุคลากร ด้านผู้เรียน หรือสถานศึกษา แต่ในการทำวิจัยนี้ ผู้ทำวิจัยต้องการทราบถึงกระบวนการบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งก่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะการบริหารในด้านงานบุคลากร และผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันนี้บางโรงเรียนยังไม่มีโครงการ การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาสอนนักเรียนนี้เป็นปัญหาหนึ่งที่ผู้ทำวิจัยพบเห็น และยังมีอีกหลายปัญหา จะเป็นในด้านบุคลากร ที่ไม่ใช่วิชาชีพครูโดยตรงแต่ต้องมาทำงานในวิชาชีพครู แม้จะได้รับการอบรมครูอยู่เป็นประจำแต่ผลสัมฤทธิ์ในการสอนก็ไม่ใช่วิชาชีพโดยตรง เพียงจะให้ผู้เรียนได้รับความรู้บ้างเท่านั้น และอยู่กับสังคมได้ ปัญหาในส่วนสถานศึกษานั้น บางแห่งสถานศึกษาอยู่ไกลความเจริญ อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ไฟฟ้าและเทคโนโลยียังเข้าไม่ถึง การบริหารงานของผู้บริหารต้องจัดหาทุนทรัพย์และสื่การเรียนการสอนอุดหนุนบุคลากรในสถานศึกษานั้นเพื่อเพิ่มเติมความสามารถเสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้เรียนและผู้สอนปัญหาคือการหาทุนทรัพย์ของผู้บริหารในการพัฒนาบุคลากรและสถานศึกษาในเมื่ออยู่ในถิ่นทุรกันดาร ปัญหาอีกด้านหนึ่งที่ผู้ทำวิจัยได้

ข้อมูลมาคือเรื่องการส่งเสริมการศึกษาในแก่เยาวชนในถิ่นทุรกันดาร หรือผู้เรียน ที่ส่วนใหญ่แล้วเป็นเยาวชนที่อยู่ตามขอบชายแดนแนวตะเข็บรอยต่อประเทศ ซึ่งอยู่ในป่า หรือบนเขา ที่ส่วนมากจะเป็นเยาวชนที่ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงบ้าง อีก้อบ้าง แม้วบ้าง และเผ่าอื่นๆอีกหลายเผ่า เยาวชนที่เข้ามาเรียนพูดภาษาไทยไม่ได้เลยก็มี ต้องมานับหนึ่งกันใหม่ เป็นปัญหาสำหรับผู้สอนที่เป็นครู ตชด. และต้องใช้เวลานานที่จะเยาวชนเหล่านี้เข้าใจในภาษาไทย และปัญหาเรื่องโภชนาการที่ทางโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนต้องประสบ สำหรับผู้ที่วิจัยได้รับข้อมูลจากการสอบถามครูตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่น้ำน้อย อำเภอไทรโยค และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมิตรมวลชน 2 อำเภอศรีสวัสดิ์ เรื่องโภชนาการที่ทางโรงเรียนต้องแก้ปัญหาและหาทางจบคือการเสริมสร้างความรู้ในด้านการเกษตร ปลูกผักสวนครัวเพื่อบริโภคในโรงเรียน และเป็นการสอนเยาวชนในการทำการเกษตรอีกด้วย ในการบริหารงานโรงเรียนจะเป็นรูปแบบหรือกระบวนการบริหารงาน จะเป็นด้านบุคลากร ด้านสถานศึกษา ด้านผู้เรียน ด้านการจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน และการนำหลักพุทธธรรม เข้ามาสอนแก่เยาวชน ก็เพื่อให้เยาวชนนำไปพัฒนาตนเอง สังคม อารมณ์ และสติปัญญา

การศึกษามีส่วนในการที่จะช่วยพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลนั้นอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังเช่น อุทัย บุญประเสริฐ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2532 : 210-212) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาว่า รัฐบาลทุกรัฐบาลต่างก็มีความประสงค์ให้ประชากรที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนอยู่ดีกินดี มีความสุข มีชีวิตและความอยู่ที่มีสุขภาพอนามัยดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสภาพชีวิตที่ปกติสุขในสังคม การศึกษาเป็นระบบหนึ่งของสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการเกิดขึ้น ของการดำรงอยู่ และการสร้างสรรค์ สิ่งดังกล่าวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมให้ก้าวหน้าไปสู่สภาพที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม และวัฒนธรรม

สำหรับตัวการศึกษาเองถ้าใช้ให้เหมาะสม จัดระบบให้ถูกต้อง จะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำลายวงจรแห่งความชั่วร้ายของชีวิตมนุษย์ และสังคมมนุษย์ แต่การศึกษาดำเนินการภายใต้ระบบใหญ่ของสังคม ซึ่งอาจมีผลกระทบได้ทั้งทางบวกและทางลบต่อการศึกษา ดังนั้น ในการวางแผนการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงงานและบทบาทของการศึกษาให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งระบบ คือ ดูที่ตัวการศึกษาเอง และการศึกษาภายใต้อิทธิพลของระบบใหญ่ในสังคม ซึ่งประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม และวัฒนธรรม นอกจากนั้นในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก วันที่ 19 สิงหาคม 2542 หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ ทางการศึกษา มาตรา 10 ได้กล่าว

เกี่ยวกับความสำคัญในการจัดการศึกษาว่าการจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย จากมาตรานี้ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่บุคคลที่มีสิทธิในการที่จะได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่

ดังนั้นการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนที่มีบทบาทที่สำคัญมากต่อการพัฒนานักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนตามขอบชายแดน ผู้วิจัยและกลุ่มพระสังฆาธิการ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดารได้มีส่วนในการไปช่วยเหลือในโครงการอาหารกลางวัน ได้นำข้าวสารอาหารแห้งไปบริจาค พร้อมทั้งอุปการะการศึกษาแก่นักเรียน เพื่อให้ครูและนักเรียนมีขวัญและกำลังใจในการบริหารจัดการที่ดีต่อไป จากการที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมกับกลุ่มพระสังฆาธิการ ตามกระบวนการโครงการอาหารกลางวัน และกระบวนการช่วยเหลือตนเองในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารงานเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดของการบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาโรงเรียนในการจัดการทรัพยากรทางการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ มาจัดการตามกระบวนการบริหาร โดยจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายของการศึกษาในระดับประถมศึกษา อันจะส่งผลในการช่วยพัฒนาสติปัญญาของนักเรียนให้คิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

ด้วยความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา” เพื่อน้อมนำกระแสพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และโรงเรียนของภาครัฐ อันจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ให้เจริญมั่นคงสืบไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา
- 2.3 เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา” เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้วยวิธีดำเนินการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 297 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาหลักการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ด้วยวิธีดำเนินการวิจัย คือ 1) การศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และ 2) การสัมภาษณ์ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 23 คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ใช้แบบสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ด้วยวิธีดำเนินการวิจัย คือ การสนทนากลุ่ม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน หรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา หรือการบริหารการศึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญด้านหลักพุทธธรรม จำนวน 7 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ใช้แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ ดังนี้

4.1 สภาพการบริหารการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในภาพรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงจากมาก

ไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการบริหารกิจการนักเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา และ ด้านการบริหารงานวิชาการ ตามลำดับ

4.2 หลักการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ได้แก่

1. หลักการบริหารการศึกษาโรงเรียน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2)การบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา 3)การบริหารงานงบประมาณ 4)การบริหารงานกิจการนักเรียน และ 5) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. การบูรณาการ เป็นการนำหลักธรรมมาบูรณาการในการบริหารการศึกษา 3 ประการ

1) การบูรณาการหลักธรรมมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดีเพื่อความสำเร็จ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า เพราะโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนที่อยู่ในดินแดนห่างไกล

2) การบูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักสำคัญของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพราะปัญหาที่ประสบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของงบประมาณที่มีจำนวนจำกัด เหตุนั้นในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงต้องน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักสำคัญในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

3) การบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นพุทธวิธีการบริหารซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดผลที่ดีแก่หน่วยงาน เพราะเป็นผู้มีเหตุผลมีผลในการปฏิบัติตน เมื่อบุคคลรู้จักเหตุผลแล้ว การปฏิบัติตนก็เพียบพร้อมด้วยความดี คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล แล้วบุคคลนั้นเป็นผู้รักสงบ รักความเที่ยงธรรม รู้จักหน้าที่ของตน รู้จักกาลเทศะ มีเหตุมีผลในการทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองคนอื่น จะสามารถบริหารงานได้อย่างราบรื่น

4.3 การพัฒนากระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 คือ 1) หลักการ 2) แนวคิด และ 3) บริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

องค์ประกอบที่ 2 คือ การบริหารการศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา 3) การบริหารงานงบประมาณ 4) การบริหารงานกิจการนักเรียน และ 5) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

องค์ประกอบที่ 3 การบูรณาการตามหลักพุทธบริหารการศึกษา เป็นการนำหลักธรรมมาบูรณาการในการบริหารการศึกษา 3 ประการ คือ 1) หลักสัปปริสธรรม 7 เพราะเป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนครบทั้ง 5 ด้าน 2) หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดีเพื่อความสำเร็จ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า เพราะโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนที่อยู่ในดินแดนห่างไกล และ 3) หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักสำคัญของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพราะปัญหาที่ประสบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของงบประมาณที่มีจำนวนจำกัด เหตุนั้น ในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงต้องน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักสำคัญในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ได้แก่

1) กรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนียามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กันดังนี้ (1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ (3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานกล่าวคือ (1) เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ (2) เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริตมีความอดทนมีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภและไม่ตระหนี่

5) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมความรู้และเทคโนโลยี

5.อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา” ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

การบริหารการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในภาพรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รองลงมา คือ ด้านการบริหารกิจการนักเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา และ ด้านการบริหารงานวิชาการ ตามลำดับ

กระบวนการพัฒนาการบริหารการศึกษาสำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธบริหารการศึกษา เป็นการบูรณาการหลักธรรม คือ 1) หลักสัพบุริสธรรม 7 เพราะเป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนครบทั้ง 5 ด้าน 2) หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดีเพื่อความสำเร็จ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า เพราะโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนที่อยู่ในดินแดนห่างไกล และ 3) หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักสำคัญของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพราะปัญหาที่ประสบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของงบประมาณที่มีจำนวนจำกัด เหตุนั้น ในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงต้องน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักสำคัญในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโสภาสนนทกิตติ (ศักดิ์ โสภาโส) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนวิสุทธิพร ระดับประถม

ศึกษา จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธในการบริหารงานระดับประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี พบว่าอยู่ในระดับมาก ด้านทักษะในการตัดสินใจทางการบริหาร สอดคล้องกับหลักสัปปุริสธรรมและรูปแบบทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ สามารถบูรณาการเพื่อนำไปสู่การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของผู้บริหารโรงเรียนใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะภาวะผู้นำด้านการครองตน (Leader Skills) สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา 3 (Sikkhā) หลักฆราวาสธรรม 4 (Gharāvāsa-dhamma) และหลักสัปปุริสธรรม 7 (Sappurisa-dhamma) 2) ทักษะภาวะผู้นำด้านการครองคน (Leader Skills) สอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 (Brahmavihāra) หลักศีล 5 (five precepts) และหลักกัลยาณมิตร 7 (Kalyānamittatā) 3) ทักษะภาวะผู้นำด้านการครองงาน (Leader Skills) สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 (Iddhipāda) หลักสังคหัตถ์ 4 (Saṅgahavatthu) และ อปริหานิยธรรม 7 (aparīhāniyadhamma) (พระครูโสภาสนนทกิตติ (ศักดิ์ดา โสภาโส), 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรภาส ประสมสุข** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม” สรุปผลการศึกษาว่า พบหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษา ได้แก่ 1) การครองตน สอดคล้องกับ 19 หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 ธรรมทำให้งาม 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 กุศลมูล 3 สันโดษ 3 สุจริต 3 อธิปไตย 3 ฆราวาสธรรม 4 พรหมวิหาร 4 สังคหัตถ์ 4 อธิษฐานธรรม 4 เบญจธรรม พละ 5 กัลยาณมิตรธรรม 7 สัปปุริสธรรม 7 อริยทรัพย์ 7 และ ทศพิธราชธรรม 2) การครองคน สอดคล้องกับ 15 หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 ธรรมทำให้งาม 2 กุศลมูล 3 สุจริต 3 อธิปไตย 3 ฆราวาสธรรม 4 พรหมวิหาร 4 สังคหัตถ์ 4 กัลยาณมิตรธรรม 7 สัปปุริสธรรม 7 อปริหานิยธรรม 7 อริยทรัพย์ 7 และ ทศพิธราชธรรม และ 3) การครองงาน สอดคล้องกับ 10 หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมทำให้งาม 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 สุจริต 3 อิทธิบาท 4 พละ 5 ฆราวาสธรรม 4 สังคหัตถ์ 4 และ สัปปุริสธรรม 7 (วรภาส ประสมสุข, 2549)

การบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้านการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มึ่ความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ โรงเรียนมีการจัดให้มีแผนงาน/โครงการ ในการดำเนินงานห้องสมุดของโรงเรียนให้ได้มาตรฐานการให้บริการห้องสมุดไว้อย่างชัดเจน โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ครูนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดให้แก่ผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต โรงเรียนมีการส่งเสริมสนับสนุนการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และข้อที่มึ่ความคิดเห็นในระดับต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนให้มีนิสัย

รักการอ่านสามารถใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ

การบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้านการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ โรงเรียนมีนโยบายให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกภาคส่วน โรงเรียนมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษามีการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง หรือศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น โรงเรียนมีการส่งเสริมให้บุคลากรทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยยึดหลักความรัก ความสามัคคี และการให้อภัย และข้อที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ให้บุคลากรทางการศึกษาให้ได้ใช้ในหน้าที่อย่างเพียงพอ

การบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้านการบริหารงบประมาณ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ โรงเรียนมีการบริหารงบประมาณที่สามารถสนองความต้องการอย่างทั่วถึงทุกส่วนงาน โรงเรียนมีการวางแผนงานด้านงบประมาณทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง โรงเรียนจัดระบบดูแลงบประมาณของโรงเรียน รวมถึงการคิดคำนวณเงินเดือนบุคลากร รวบรวมข้อมูล จัดเก็บหลักฐานเป็นปัจจุบัน สามารถตรวจสอบได้ และข้อที่มีความคิดเห็นในค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการพัฒนาระบบงบประมาณที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพอยู่เสมอ

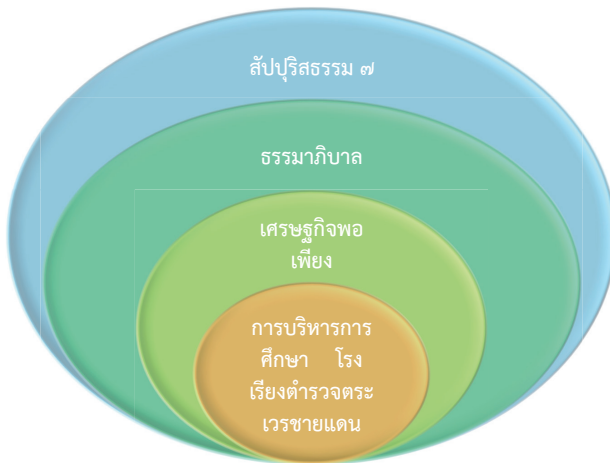
การบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ โรงเรียนมีการจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาหรือบุคลากร ที่มีประสบการณ์ ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางแก้ไขพฤติกรรมแก่นักเรียน โรงเรียนมีการจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ในการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นเด็กดีของสังคม โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมแก้ปัญหาการขาดเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาต่อ รวมทั้งติดตามประเมินผล และข้อที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการจัดให้มีการปฐมนิเทศ ผู้ปกครองและนักเรียนเป็นประจำทุกปีการศึกษา

การบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อยู่ในระดับมาก คือข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมาก 3 อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ โรงเรียนมีการให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชุมชนเป็นประจำ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ครูได้ออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองและผู้เรียนตามบ้านอย่างต่อเนื่อง และข้อที่มีความคิดเห็นในค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา

ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อสภาพการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับมาก

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นการนำหลักการบริหารการศึกษา 5 ด้าน บูรณาการกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาล และหลักพุทธธรรม คือ หลักสัปปริสธรรม 7 เพื่อนำมาใช้ในการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์ 6 ประการ คือ วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชนเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้ทางวิชาการ วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการอาชีพ วัตถุประสงค์ที่ 5 เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวัตถุประสงค์ที่ 6 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังแสดงในภาพ

ภาพแสดงองค์ความรู้จากการวิจัย
ที่มา: พระครูธรรตนากร (ผู้วิจัย), 2559.

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอเพื่อการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรเพิ่มงบประมาณสนับสนุนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อพัฒนานักเรียน โดยผ่านกระบวนการวางแผนและการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจสังคม การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบ ภาควุมใจในความเป็นชาติไทย เกิดการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการและกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน เทิดทูนและจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีจิตสาธารณะ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน สามารถเลือกดำเนินชีวิตอย่างผู้มีรู้ ภูมิธรรม ตามหลักพุทธธรรม

2. กิจกรรมนักเรียนซึ่งเป็นการกิจที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบด้วยการส่งเสริม การจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับนักเรียนได้รับความรู้เพิ่มขึ้นและเสริมสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ สำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ควรนำโครงการตามพระราชดำริทั้ง 8 โครงการ มาบูรณาการเข้ากัน หลักสูตร การเรียนการสอน และกิจกรรมที่ทางคณะครูจัดให้กับนักเรียน ได้ลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้จริง เห็นผลจริง และนำไปเป็นแนวปฏิบัติที่ดีได้

3. ในการพัฒนาให้นักเรียนเกิดระเบียบวินัยตามความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน ของนักเรียน เพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณธรรม ที่พึงประสงค์ คือ 1) การตัดสินใจสั่งการ ผู้บริหารต้องพิจารณาวิเคราะห์เหตุการณ์และ ปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบคอบ 2) การกำหนดแผนงานตามโครงการ 3) การกระตุ้นและส่งเสริม การปฏิบัติงาน ให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด 4) การประสานงานระหว่าง บุคลากรของหน่วยงาน เพื่อให้ดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันของนักเรียน และ 5) การประเมินผลงาน ต้องติดตามผลตรวจสอบได้ตามเป้าหมายเพียงใดและทำการปรับปรุง แก้ไข

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การทำงานในโรงเรียนย่อมคู่ไปกับชุมชน หากชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ การบริหารงาน ในโรงเรียนก็มีความยากลำบาก เมื่อชุมชนไม่ให้ความร่วมมือสิ่งต่าง ๆ ที่จะไปสู่ความสำเร็จ

ในด้านต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น ปัจจุบันโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความหลากหลาย หลายเชื้อชาติ การทำงานในโรงเรียนต้องดูความแตกต่างของชุมชน พอใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนของตนเอง จึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมมาร่วมกันประกอบ พิจารณาวางแผนด้วยความถูกต้อง ร่วมมือร่วมใจกัน ยอมรับกัน เห็นชอบร่วมกัน ไม่ขัดแย้งกัน เพื่อเป้าหมายเดียวกัน

2. ความสัมพันธ์กับชุมชนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเปรียบเสมือนโรงเรียนของชุมชน เพราะโรงเรียนถูกจัดตั้งขึ้นมาเพราะความต้องการของชุมชน ฉะนั้น เมื่อสร้างจากความต้องการ การดูแล เอาใจใส่ การสนับสนุน ความร่วมมือจึงมาจากความตั้งใจที่แท้จริง มิใช่เป็นการบังคับโรงเรียน ควรเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับโครงการตามพระราชดำริ เพื่อสามารถให้ชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้ภายในโรงเรียน เป็นการพึ่งพาอาศัยกันซึ่งกันและกัน อันจะทำให้เกิดความศรัทธาในความเป็นโรงเรียนของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

4. การบริหารงบประมาณ ควรนำหลักธรรมคำสอนในหลักพุทธธรรม “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” เพราะสิ่งแรกในการบริหารงานงบประมาณในโรงเรียนนั้น คือ ควรดูทรัพยากรภายในโรงเรียนก่อนว่ามีพอที่จะบริหารในส่วนใดได้บ้างในแต่ละงาน แต่ละโครงการในโรงเรียน แบ่งส่วนปันส่วนให้เหมาะสมกับงาน บุคลากรให้เท่าเทียมไม่ลำเอียง และยึดหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มีแคไหนจัดสรรตามความเหมาะสม หากมีไม่พอก็เสนอหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้ามาช่วยเหลืออีกเพื่องานที่สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยงบประมาณที่มีอยู่ ต้องเน้นความพอเพียง เรียบง่าย ประหยัด คุ่มค่า เกิดประโยชน์กับหน่วยงานมากที่สุด ให้รู้จักการพอเพียง อยู่อย่างพอประมาณ พอกิน พออยู่ รู้จักใช้ของที่มีอยู่ในพื้นที่ และรู้จักปลูกผักกินได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องของกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ หรือนโยบายเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2. ควรมีการศึกษาการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในขอบเขตด้านอื่นๆ

บรรณานุกรม

- พระครูโอภาสณนทกิตติ์ (ศักดิ์ โอภาโส), (2557) “การวิเคราะห์ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรภาส ประสมสุข, (2549) “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”, **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, (2553). รายงานการดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนประจำปีการศึกษา
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, (2554). **ประมวลพระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ**, กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อุทัย บุญประเสริฐ, (2532), **การวางแผนทางการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.